

som reformationen 1536 medførte (i stedet får vi nok engang den gamle travet om, at kirkens »socialforsorg« bortfaldt ved reformationen).

Langt mere perspektiv er der i tesen om, at de rigoristiske straffe tænkeligt stod i forbindelse med, at det langt op i forrige århundrede kun var de færreste, der blev pågrebet (og dermed dømt). At der således for perioden 1719 til 1805 alene synes at være de her gennemgåede 89 sager peger i denne retning, selv om det i almindelighed ret lave antal illegitime fødsler på landet (H.C. Johansen) antyder en strengere seksualkodeks' ret betydelige indflydelse.

Først et stykke ind i bogen bliver man klar over, at den undersøgte periode bestemt ikke udgør en helhed, men tværtimod rummer betydelige ændringer. Ganske vist stod Danske Lovs straffebestemmelser urokkede frem til 1866; men i praksis foregik der en omfattende række benådninger og strafmildelser. Bl.a. konstaterer vi, at samtlige dødsdomme i disse sager fra 1753 sendes til kgl. majestæt (og samtidig oprettes nu vajsenshus, fødselsstiftelse o.m.). Det turde være særdeles ønskeligt engang at få en nøjere undersøgelse af Kancelliets voksende indflydelse i de godt 100 år før 1866-loven, hvor domstolene fortsat var bundet til lovens klare ord, hvorfor administrationen lagde en (med tiden stedse mildere) praksis.

Men var forordningen af 14/10 1763 (ikke 1767, som det står s. 152) om alimentationsbidrag ikke en indskærpelse (evt. genoplivelse) af ældre sædvane? Og det (her s. 85) omtalte reskript af 1768 angår vel specielt »melankolske kvinder«, der i religionsvanvid begår (egentlig) barnemord, jfr. den s. 90 nævnte forordning af 1767 (samt Mogens Klitgaard: Ballade på Nytorv).

Der er ingen tvivl om, at denne stof-

mættede bog giver en solidere begrundet fremstilling af denne side af 18. århundredes lov og ret, end vi før har besiddet. Men idet forfatteren har givet et udmærket resumé (i Fortid og Nutid 1981), og da selve licentiatafhandlingen (i stencilform) kan rekvireres på Kriminalistisk Institut, er det svært at se noget påtrængende behov for denne udsendelse i bogform, da den dog i alt væsentligt bekræfter (og sandelig også uddyber) Georg Hansens betydeligt lettere tilgængelige fremstilling (af 1957, ikke – som her s. 85 – 1947).

Troels Dahlerup

Sigurd Schoubye: *Sønderjysk sølv*. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1982). 232 s., ill.

Med bogen »Sønderjysk sølv« foreligger den første landsdelsbeskrivelse af guldsmedehåndværket i Danmark. Den er et resultat af Sigurd Schoubyes mangeårige banebrydende arbejde med landsdelens sølv.

Det geografiske område, den behandler, er den del af Danmark, som indtil 1864 udgjorde en del af hertugdømmet Slesvig, og som omfatter fire købstæder: Haderslev, Sønderborg, Tønder og Aabenraa, samt godt 100 flækker og sognebyer. Det er således primært den politiske udvikling og grænsedragningen i 1920, der har defineret bogens emne og ikke specielt materialets karakter.

Den beskæftiger sig fortrinsvis med tiden ca. 1700 til 1900, lavtidens sidste periode, hvori overleveringen om fagets produktion og det arkivalske materiale er nogenlunde betydeligt. I den koncentrerede indledning gøres der rede for fagets stilling: Enhver svend måtte, før han kunne blive selvstændig mester, i mindst tre år arbejde ude og

deraf et år i udlandet. Spørgsmålet om impulscentre er dog ikke afklaret. Landsdelens »stil« bliver et konglomerat af påvirkninger henholdsvis fra Danmark og sydfra. Det mest iøjnefaldende særpræg slår først igennem i lavtidens sidste århundrede, hvor faget får en mere folkelig dimension.

Guldsmedehåndværkets fremragende karakter i hele den omhandlede periode får sin forklaring i landsdelens økonomiske og sociale struktur. Ifølge folketællingerne 1801 og 1803 var de 10 slesvigske købstæder blandt de 20 tættest befolkede i riget. I sin disputats: Guldsmedehåndværket i Tønder og på Tønderregnen, 1961, gjorde dr. Schoubye opmærksom på, at de økonomiske forhold i 1700-tallet var gunstigere i hertugdømmerne end i kongeriget, og at dette er en umiddelbar forklaring på, at bl.a. guldsmedehåndværket her fik en større bredde.

Bogens store midterafsnit udgøres af en fortegnelse over sønderjyske sølvmærker ført up to date. Grundlaget for dette som for alle danske arbejder om sølvmærker er Chr. A. Bøjes banebrydende indsats med identificering af danske sølvmærker. Gennem sit arbejde med sønderjysk sølv har Sigurd Schoubye fået antallet af kendte guldsmede op til 343, og af dem har knap 65% kunnet knyttes til overleverede arbejder. Antallet af mestermærker er vokset til 504, og de findes gengivet i bogen. Forfatteren beklager dog, at intensiteten af undersøgelserne i landsdelen har været meget forskellig, og at særlig Haderslev- og Sønderborgområderne mangler at blive undersøgt, hvad der giver nogen skævhed.

Mærkeafsnittet efterfølges af nogle meget nødvendige jævnføringslister for den, der benytter en af de foreliggende udgaver af Bøjes mærkebog. Det forholder sig nemlig sådan, at 1. udgaven fra 1946 blev efterfulgt af et supple-

mentsbind med fortløbende nummerring af mærkerne. I »folkeudgaven« af Bøjes mærkebog fra Politikens Forlag 1954, 1962 og 1969 indarbejdedes supplementsbindets numre i de tilhørende afsnit, hvorefter der forelå to sæt numre, og med udgivelsen af tredje udgave fra 1979 foreligger en tredje nummerering, således at det samme mærke kan optræde med tre forskellige numre. Mærkeafsnittet i »Sønderjysk sølv« svarer med enkelte ændringer til det sønderjyske bind af den nye udgave af Bøje.

Efter mærkefortegnelsen følger et stort billedafsnit med en redegørelse for de sønderjyske guldsmedes genstandstyper. De mere end 300 fotografier viser stort set ikke tidligere afbildede genstande og illustrerer såvel mangfoldigheden af landsdelens arbejder som dens karakteristiske »stil«.

Denne gælder specielt for hovedvandsæggene, som holdt sig i produktion til op mod 1870 og dokumenterer tilknytningen til dansk guldsmedetradition. Interessant er hypotesen om, at de måske i deres sidste fase udgør en national demonstration.

Med »Sønderjysk sølv« har vi fået en væsentlig bog med et koncentrat af al den viden, forfatteren gennem årene har erhvevet om det emne, som hans navn frem for nogens vil være knyttet til – samtidig med at han gør opmærksom på, at emnet endnu ikke er udtømt.

Ebbe Johannsen

Ole Feldbæk: *Danmarkshistorie IV, 1730-1814*. (Gyldendal, 1983). 384 s., ill.

Da bindet fra 1648 er blevet forsinket, har redaktionen af Gyldendals Danmarkshistorie valgt i stedet at udsende det påfølgende afsnit, tiden 1730-1814,